

Elokuva: KAHDEN KODIN MARTTA: Yhteishuoltajuus ja vuoroasuminen (ohjaaja Anna Korhonen)

Martan ja hänen pikkusiskonsa Alinan vanhemmat ovat eronneet. Molemmat vanhemmat ovat lastensa huoltajia. Martta ja sisko asuvat vuoroviikoin äidin ja isän kanssa. Käytännön elämä ja kasvatus sujuvat yhteisymmärryksessä. Kahden vanhemman arkivanhemmuus on lasten voimavara.

Lapsen yhteishuolto ja tasavertainen vanhemmuus (teksti vuodelta 2014)

Yhteishuolto tarkoittaa vanhempien välistä yhteistoimintaa ja yhteistä päätöksentekoa lapsen asioissa. Yhteishuolto korostaa myös lapsesta erillään asuvan vanhemman vastuuta lapsesta ja vahvistaa vanhemman sitoutumista lapsen elämään. Suomessa ideologinen käänne kohti tasavertaista huoltajuutta, ja vanhemmuutta, toteutui vuonna 1984 hyväksytyn lain myötä (L361/83). Tänä päivänä pääosa (yli 90%) lasten huoltoratkaisut ovat yhteishuoltopäätöksiä (.

Lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeuden laajuudesta joudutaan sopimaan erikseen vanhempien kesken silloin kun lapsen vanhemmat eivät ole avioliitossa. Tällaisen sopimuksen vahvistaa lastenvalvoja joko jo isyyden tunnustamisen yhteydessä tai esimerkiksi avoliiton päättyessä. Pääperiaatteena on vanhempien yhteisen näkemyksen mukainen ratkaisu, kun se toteuttaa lapsen etua.

Jos vanhemmat eivät pääse keskenään sovintoon lapsen huolto, asumista ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, voidaan asia viedä lapsen kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Oikeus yleensä pyytää ratkaisun tueksi asiantuntijalausunnat. Käytännössä pääosa lapsista jää asumaan edelleen vain toisen vanhemman (useimmiten äidin) kanssa ja toisella vanhemmalla on tapaamisoikeus sen laajuisena kuin on sovittu/päätetty.

Aina vanhemmat eivät kykene toimivaan yhteiseen näkemykseen, ja riita lapsen huollosta voi kehittyä hyvin pitkäkestoiseksi, raskaaksi ja jopa lapsen kehitystä vaurioittavaksi. Tällaisia tilanteita pyritään ehkäisemään perheneuvonnalla ja -sovittelulla, tarvittaessa lastensuojelun tukitoimin sekä tukemalla vanhempia hyvään eroprosessiin, jossa lapsen tarpeet ohjaavat ratkaisuja huollosta, asumisesta ja lapsen oikeudesta saada pitää molemmat vanhemmat vanhempinaan.

Lapsen elämässä moni asia muuttuu vanhempien erotessa

Lapselle tulee kertoa vanhempien erosta asiallisesti ja rehellisesti lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Lasta rohkaistaan kysymään vanhemmilta häntä askarruttavista asioista. Aikuisen on oltava avoin kuuntelemaan lapsen omia kokemuksia ja kysymyksiä. Lapsen koti ja tuttu ympäristö, kuten päivähoito, koulu ja toverit voivat vaihtua.

Hyvässä erossa vanhemmat ymmärtävät lapsen elämänrytmin ja arjen rutiinien säilymisen merkityksen. Arjen juhlahetket, kuten syntymäpäivien ja muiden juhlapäivien vietto, yhteydenpito isovanhempiin ja muihin läheisiin ovat tärkeä sopia yhteistyössä.

”Ero vie puoliset erilleen toisistaan, itsenäisen oman arjen pariin, mutta vanhemmuustiimin tulee jatkaa alkuun saatettua työtään. Tätä kutsutaan yhteistyövanhemmuudeksi. Ero edellyttää ihmissuhteiden uudelleen määrittelyä, jossa perhesuhteiden pysyvyys ja toimivuus on turvattava keskinäisillä sopimuksilla”. (Riitta Mykkänen-Hänninen 2013).

Toimiva vuoroasuminen on lapselle hyvä asia

Suomessakin yhä useammat eronneet vanhemmat järjestävät perheen arjen niin, että lapset asuvat vuorotellen isän ja äidin luona. Vuoroasuvien lasten määrää ei tiedetä luotettavasti, sillä lain mukaan lapsi voi olla kirjoilla ja asua vain yhdessä osoitteessa. Arviolta noin 12-13 prosenttia kaikista asumis- ja tapaamisoikeussopimusten määrästä perustuu vuoroasumiseen. Esimerkiksi yksin vuonna 2012 noin 2400 lapsen osalta sovittiin vuoroasumisesta (THL Lapsen elatus ja huoltotilasto 2012). Helsingin tietokeskuksen selvitys 3.-6.luokkalaisten arjesta vuodelta 2009 paljasti, että noin 17 % lapsista kertoi asuvansa vuorotellen kummankin vanhempansa luona (Helsingin Sanomat artikkeli 27.11.2013).

Lainsäädännön puutteet aiheuttavatkin monia käytännön ongelmia vuoroasumisperheille ja lapsille. Esimerkiksi lapsilisät ja muut etuudet maksetaan vain sille vanhemmalle, jonka luona lapsi virallisesti asuu. Koulumatkatuki voidaan myöntää vain yhteen osoitteeseen. Koulun, päivähoidon ja kodin yhteydenpito sentään useimmiten jo sujuu niin, että molemmat huoltajat saavat tietoa. Juridisesti toinen vanhempi on ns. lähivanhempi ja toinen on ns. tapaava vanhempi. Ruotsissa on kokeiltu sitä, että, lapsella on kaksi osoitetta ja lapsilisät voi jakaa. Arviolta noin 30-40 % eronneiden perheiden lapsista asuukin Ruotsissa kahdessa kodissa. (Linnavuori 2014, Mun perhe-asiantuntijahaastattelu.)

Vuoroasumisen onnistuminen perustuu vanhempien toimivaan käytännön ja kasvatuksen yhteistyöhön. Vuoroasumisessa vanhemmat asuvat yleensä kohtuullisen etäisyyden päässä toisistaan niin, että lapsen päivähoito ja koulu voivat säilyä samana. Lapsen arkiympäristön tuttujen asioiden ja ihmissuhteiden, kuten isovanhempien ja ikätovereiden, jatkuvuus ja pysyvyys edistävät lapsen hyvinvointia.

Vuoroasumista selvittäneiden tutkimusten mukaan vuoroasuminen on lapsen kannalta hyvä asia, mutta se ei ole siltikään kaikille perheille ja eri-ikäisille lapsille yleispätevä ratkaisu. Vuoroasuminen vaatii vanhemmilta hyvää yhteistyötä ja -halua, eritoten kun lainsäädäntö ei anna tukea arkeen esimerkiksi taloudellisten asioiden osalta. Lapsen asumista koskevat ratkaisut voivat myös muuttua perheen elämäntilanteiden tarpeiden ja lapsen iän mukaan. Vuoroasuville vanhemmille esimerkiksi ”lapsettoman ajan/viikon” aikana voi hoitaa juoksevia asioita ja tehdä esimerkiksi pidempää työpäivää, jolloin ”lapsellisina aikoina/viikkoina” pystyy antamaan lapselle enemmän aikaa. (mm. Linnavuori 2007, 2014, Hakovirta & Rantalaiho 2009.)

Uusperheet Suomessa

Eronneista isistä ja äideistä, moni perustaa uuden perheen. Virallisessa perhetilastossa uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on vähintään yksi alaikäinen toisen puolison lapsi. Kun Suomen perhetilastot joudutaan tekemään lapsen vakinaisen asuinpaikan mukaan, ne eronneet isät ja äidit, joiden luona lapset eivät ole kirjoilla, jäävät uusperhetilastojen ulkopuolelle. Arkikielessä uusperhekesitettä käytetään paljon väljemmin ja se koskettaa suurempaa osaa suomalaisia lapsiperheitä kuin tilastoista voidaan päätellä.

Vuoden 2012 perhetilaston mukaan uusperheisiin kuuluu noin 110 000 alaikäistä lasta, mikä on kymmenen prosenttia kaikista lapsiperheiden lapsista. Suurin osa, noin 60 prosenttia, uusperheiden lapsista on perheen äidin lapsia. Yhteisiä lapsia on vajaa kolmannes ja isän lapsia noin kymmenen prosenttia. Uusperheissä kasvaa noin 36 000 alle kouluikäistä lasta, joista 70 prosenttia on perheen vanhempien yhteisiä, 27 prosenttia äidin ja kolme prosenttia isän perheeseen tuomia lapsia. (Tilastokeskus 2012.)

Uusperheitä on virallisen tilaston mukaan yhteensä 53 000, mikä on yhdeksän prosenttia kaikista lapsiperheistä. Noin puolet uusperheiden vanhemmista on naimisissa keskenään ja puolet avoliitossa (emt).

Uusperheistä 46 prosenttia on sellaisia, joissa on vain äidin perheeseen tuomia lapsia. Toiseksi yleisin uusperhetyyppi on äidin lasten ja uusperheen vanhempien yhteisten lasten muodostama perhe, joita on 38 prosenttia. Uusperheistä kuudessa prosentissa on vain isän perheeseen tuomia lapsia. Neljä prosenttia uusperheistä on sellaisia, joissa on sekä äidin että isän lapsia, mutta ei yhteisiä lapsia. Uusperheitä, joissa on isän ja yhteisiä lapsia, on myös neljä prosenttia. Äidin, isän ja yhteisten lasten yhdistelmä on sen sijaan melko harvinainen, vain noin kaksi prosenttia uusperheistä on sellaisia. Vaikka uusperheissä yleisimmin asuukin vakituisesti äidin lapsia, voi uusperheen arkeen kuulua myös isän vakituisesti toisaalla asuvia lapsia. (emt.)

Uusperheiden vanhemmista 51 prosenttia on naimisissa keskenään ja 49 prosenttia on avoliitossa. Yleensä uusperheen lapsi on äidin lapsi, joka on saanut uuden sosiaalisen isän. Jos perheeseen on syntynyt yhteinenkin lapsi, ovat vanhemmat tavallisimmin menneet naimisiin, mutta muuten uudet puoliset asuvat enimmäkseen avoliitossa. Perheitä, joissa asuu vakituisesti "sinun, minun ja meidän lapsia" on edelleen melko vähän, tällaisia perheitä on 814.(emt.)

Uusperheen muotoutuminen vaatii aikaa

Uusperheen perustaminen on kaikille sen osapuolille hyvin mullistava elämänvaihe. Toimiakseen uusperheenä perheen kaikkien osapuolten on määriteltävä uudelleen roolinsa ja tehtävänsä muuttuneessa tilanteessa. Uusperhe kehittyy tavallisesti vaiheittain kohti sitoutumista ja perheytymistä. Kehitysvaiheiden läpikäyminen aiheuttaa usein uusperheen jäsenille hämmennystä ja epätietoutta, jos eri vaiheille tyypillisiä ilmiöitä ei tiedosteta ja niitä pysähdyt tarkastelemaan.

Roolien hakeminen ja määrittely on aikaa vievää, ja siihen vaaditaan toimivaa ja avointa vuorovaikutusta uusperheen jäsenten välillä. Isä- ja äitipuolet eivät ole varmoja uusperheen perustamisvaiheessa siitä, mitä heiltä odotetaan, ja mihin heidän tulisi asettua suhteessa muihin perheenjäseniin (mm. Murtorinne-Lahtinen 2011, Huttunen 2013). Erilaiset odotukset lisäävät ristiriitoja uusperheen jäsenten kesken ja mahdollisesti myös entisen ydinperheen ja uusperheen välillä. (mm. Sutinen 2005.) Uusperheen muotoutumiseen tarvitaan usein parisenkin vuotta. Yhteenkuuluvaisuuden tunteen syntyminen voi viedä 3 - 5 vuotta. Kun muuttunut perhetilanne on jokaiselle uusi, ei kenelläkään sen jäsenellä ole valmiita vastauksia ja toimintamalleja turvatakseen kaikkien hyvinvoinnin perheessä. Siksi tarvitaan paljon keskustelua perheessä, mm. jokaviikkoisissa perhekokouksissa.

Pekka Larkela: Lapsi kokee suuria muutoksia uusperheessä

Uusperheessä lapsen asema on erilainen kuin perheen aikuisten, jotka solmivat parisuhteen vapaaehtoisesti. Lapselle uusperhe tarkoittaa sitä, että hän joutuu hyväksymään elintilaansa ihmisiä joita ei ole itse valinnut.

Uusperheen muodostuessa lapsen kokemat muutokset ovat niin sosiaalisia kuin fyysisiäkin muutoksia. Fyysisistä muutoksista suurin lienee mahdollinen muutto uuteen kotiin. Joskus muutetaan jopa uudelle paikkakunnalle, kauas lapsen tutusta elinympäristöstä. Entisen yhden kodin tilalle tulee usein kaksi kotia. Oman reviirin uudelleen hakeminen ja tilan jakaminen uusien ihmisten kanssa ovat lapsellekin haastavia aiheita. Sosiaaliset suhteet saattavat muuttua rajustikin ja uusia ihmisiä ilmestyä lapsen elämään.

Lapsen ympärille saattaa hetkessä muodostua laaja ja monimutkainen ihmissuhdeverkosto. Lapsen asema perheessä saattaa yhtäkkiä muuttua paljonkin esimerkiksi esikoisesta kuopukseksi. Jos lapsen molemmat vanhemmat solmivat uuden suhteen, lapsi on useamman kuin yhden perheyhteisön jäsen. Niissä voi vallita täysin erilaiset säännöt ja tavat.

Toisinaan myös vanhojen suhteiden katoaminen tai taka-alalle jääminen lapsen sitä haluamatta voivat aiheuttaa mielipahaa tai murhetta lapselle. Uusperheiden lasten ja nuorten ongelmien taustalla saattaa

olla myös toipuminen tai suruvaihe vanhempien erosta tai toisen vanhemman menettämisestä. Tällöin on tärkeää antaa lapselle aikaa käsitellä asioita ja sopeutua muutoksiin.

Uusperheessä uuden perheen rakentaminen ei aina suju ongelmitta. Toimiakseen uusperheenä, perheen kaikkien osapuolten on määriteltävä uudelleen roolinsa ja tehtävänsä muuttuneessa tilanteessa. Lasten ja nuorten näkökulmasta ero biologisesta vanhemmasta ja tottuminen uusiin ihmissuhteisiin saattaa viedä aikaa. Usein uusperheen kriisi- ja kipupisteet vaativat ratketakseen ulkopuolista tukea. Lasten sopeutumisen kannalta merkittävää on emotionaalisen tuen saaminen paitsi omilta vanhemmilta, myös ympäristöstä.

On todettu, että uusperheen elinolosuhteet ja niiden järjestely vaikuttavat huomattavasti uusperheen onnellisuuteen ja onnistumiseen. Uusperhe tuo usein mukanaan haasteita ja ristiriitoja esimerkiksi kasvatusasioista, kotiaskareista ja taloudellisista seikoista. Lähtökohtana tulisi kuitenkin aina olla lapsen hyvinvointi, joka määrittyy onnellisista kotioloista, asui hän sitten biologisten tai ”puolikkaiden” vanhempiensa luona.

Pekka Larkela: Lapsen pitää saada olla lapsi uusperheessä

Erojen jälkeen pitää huolehtia siitä, että vanhemmuus säilyy. Uusperheen syntyessä pitää entiset puoliset rajata perheen ulkopuolelle, jotta uusperheellä on mahdollisuus perheytyä. Uusperheen jäsenten löydettyä oma paikkansa voidaan taas avata yhteys lasten toisiin biologisiin vanhempiin. Näin kaikki aikuiset ja lapset ovat löytäneet paikkansa uudessa systeemissä.

Jotta suhteet pysyisivät tasapainossa, on tärkeää, että eronneet vanhemmat voivat ylläpitää kumppanuutta, joka antaa lapsille mahdollisuuden pysyä uskollisina kummallekin vanhemmalle – on selvää, että tämä ei ole helppoa yhdellekään perheelle. Se edellyttää anteeksiantoa ja eron lopullista läpikäymistä uusperheen perheydyttyä. Isovanhempien sukupolvi usein joutuu mukaan uusperheiden kolmiomalleihin, vahvistaen prosessia liittymällä aikuiseen lapseensa, etenkin ex-puolisoa vastaan tai puolelle.

Psykoterapeutti Pekka Larkela Suomen Uusperheiden liitosta suosittelee, että lapsi vapautetaan vanhemman paikasta kolmiossa tai toisen huoltajan tehtävästä. Tämä tapahtuu uuden aikuisen paikan löytämisen kautta. Lapsi vastustaa kaikin keinon, kun hänen asemansa on uhattu. Olisi suositeltavaa, että lapsen molemmat vanhemmat löytäisivät uuden puolison. On tärkeää, että kummallakin vanhemmalla on parisuhteeseen liittyvä sukupuoli- ja tunne-elämä tahollaan. Usein kuitenkin käy niin, että lapsi jää toisen vanhemmansa kantajaksi eron ja uusperheen muodostamisen jälkeen.

Lapsen mielen rakentumisen dynamiikan kannalta on haitallista, jos todellisuus vahvistaa lapsen fantasiaa vanhemman puolisona olemisesta. Lapsen asema suhteessa vanhemman uuteen kumppaniin voi olla epäselvä, lähivanhempi ei ole sitä hänelle selittänyt loogisesti ja rakkaudella. Lapsessa tapahtuu jonkinlainen horjuminen silloin, jos isä ei ole hänelle sanonut, esimerkiksi, puhuessaan uudesta vaimostaan: *”Hän on tämän perheen äiti, hän on ottanut vastuulleen sinun kasvattamisesi. Silloin kun asut luonani, mielestäni hänellä on oikeus sanoa sanottavansa, koska hän on tämän perheen toinen aikuinen.”* Äitipuolesta tulee uskottava lapselle, koska isä antaa hänelle symbolisen tukensa. Kaiken aikaa näkee äitejä, jotka sanovat uudelle kumppanilleen: *”Ei hän ole sinun poikasi, jätä hänet rauhaan.”* Isäpuoli ei ole uskottava, koska äiti ei tee hänestä uskottavaa.

Uusi kolmio-suhde mahdollistaa sen, että lapsi saa olla jälleen lapsi tarpeineen ja toiveineen. Tämä edellyttää kuitenkin mahdollisimman hyvin erojen ja uuden perheen muodostamisprosessin läpikäymisen.

Lainsäädännön ja perheiden tukipalvelujen kehittäminen

Uusperheitä ja niissä kasvavia lapsia on Suomessa jo paljon. Uusperheisiin saatetaan yhteiskunnassa edelleen suhtautua kielteisesti ja ongelmalähtöisesti. Asenteiden taustalta löytyy erilaisia vanhoja uskomuksia ja romantisoituneita ajatuksia ydinperheistä ja sen vanhemmuudesta (mm. Murtorinne-Lahtinen 2011; Uusperhe 2013). Uusperhe on kuitenkin sen osapuolille voimavara ja mahdollisuus hyvän elämän rakentumiseen. Toimivien ihmissuhteiden uusperheessä lapsi voi hyvin. (mm. Broberg 2010; Sutinen 2005.)

Uusperheessä elävän lapsen edun mukaista on, että hänen perheensä kasvattajien asema olisi laissa tunnustettu. Nykyisellään lainsäädännössä ei ole huomioitu uuden vanhemman oikeuksia esimerkiksi lapsipuoleen nähden ja siksi syntyy tilanteita, joissa lapsesta huolehtiva isä- tai äitipuoli suljetaan lapsipuolta koskevissa asioissa ulkopuolelle. Silti esimerkiksi tämän aikuisen tulot otetaan huomioon mm. asiakasmaksuja määriteltäessä (esim. päivähoitomaksut ja sosiaalituot, kuten asumistuki, yksinhuoltajakorotus lapsilisässä). Äiti- ja isäpuolen oletetaan myös osallistuvan lapsen hoitoon vanhemman tavoin, esimerkiksi päivähoitoon ilmoitetaan molempien aikuisten työajat.

Tilastojen mukaan uusperheet eroavat useammin kuin ydinperheet. Uusperheiden parisuhteet ja perheenjäsenten sosiaalisten suhteiden muotoutuminen ja oman paikan löytäminen vaativat aikaa ja siihen tarvitaan myös erilaista tukea. Uusperheet ovat perustaneet toiminnan kehittämiseksi uusperheellisten liiton, joka järjestää mm. koulutusta, vertaistukitoimintaa, parisuhteen tukea, tiedottaa ja on mukana kehittämis- ja tutkimustoiminnassa.

Uusperheen arki on rikasta, mutta se voi olla myös hyvin kuormittunutta, ja perheet tarvitsisivat perheen kriisitilanteissa apua. Myös eri alojen ammattilaiset ja muut uusperheiden kanssa toimivat tarvitsevat tietoa ja koulutusta uusperheistä, uusperheen kehitysvaiheista, vanhempien eri rooleista, äitipuolen ja isäpuolen sosiaalisen vanhemmuuden kehittymisestä ja perheiden hyvin monimuotoisista suhdeverkostoista. (mm. Suomen Uusperheiden liitto).

Lisätietoa

- Broberg Mari 2010. Uusperheen vuorovaikutussuhteet ja hyvinvointi. Turun yliopisto. Väitöskirja.
- Kääriäinen Aino, Hämäläinen Juha, Pölkki Pirjo (toim.) 2009. Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Lastensuojelun keskusliitto, Neuvo-projekti.
- Eroperhe.net <http://www.liberamente.fi/eroperhefoorumi/>
- Hakovirta Mia & Rantalaiho Minna 2009. Perhepolitiikka ja jaettu vanhemmuus. Teoksessa Kääriäinen, Hämäläinen, Pölkki 2009 (ks. yllä).
- Huttunen Jouko 2013. Sosiaalinen vanhemmuus syntyy yhteisessä arjessa. Uusperhe-lehti 2013. Ks. myös Mun perhe -asiantuntijahaastattelu www.emmaelias.fi/munperhe
- Hyvä Erovanhemmuus ry <http://www.hyvaerovanhemmuus.fi/>
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.
- Linnavuori Hannariikka 2007. Lapsen kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Linnavuori Hannariikka 2014. Mun perhe asiantuntijahaastattelu. www.emmaelias.fi/munperhe.
- Malinen Vuokko ja Larkela Pekka 2011. Parisuhde - uusperheen ydin. Väestöliitto.
- Larkela Pekka 2014. Mun perhe-asiantuntijahaastattelu. www.emmaelias.fi/munperhe
- Murtorinne-Lahtinen Minna 2011. Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Ks. myös Mun perhe-asiantuntijahaastattelu www.emmaelias.fi/munperhe
- Mykkänen-Hänninen Riitta 2013. Ero. Parisuhteesta erosuhteeksi. Pelastakaa lapset 3/2013.
- Neuvokeskus auttaa lapsiperheen erossa. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/neuvokeskus2/>
- Panttila Raija 2005. Kahden kodin lapsuus. Katsaus lapsen vuorottelevan asumisen kirjallisuuteen ja käytännön toteutukseen. Socca ja Heikki Waris-instituutti. http://www.socca.fi/files/77/Kahden_kodin_lapsuus.pdf
- Suomen uusperheiden liitto www.supli.fi
- Sutinen Päivi 2005. Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.

- THL Lapsen elatus ja huolto -virallinen tilasto 2012.
- Tilastokeskuksen perhetilasto. Vuosikatsaus 2012 <http://tilastokeskus.fi/til/perh/>.
- Tukea perheille www.perheaikaa.fi
- Uusperhe. Lehti kasvatus-, terveys- ja sosiaalialan ammattilaisille 2013. Suomen Uusperheellisten liitto.
- Väestöliitto -> www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus
- Yhden vanhemman perheiden liitto www.yvpl.fi

Mun perhe -elokuvien asiantuntijahaastatteluissa keskustellaan perheistä, vanhemmuudesta ja kunkin elokuvateeman perheen yhteiskunnallisesta asemasta. Dokumenttielokuvien vanhemmat kuvaavat omissa haastatteluissaan vanhemmuutta, kasvatusta ja arjen haasteita.

Tekstin laatijat: Sirkka Rousu.

Lapsen asemaa koskevat tekstit Pekka Larkela.

Tausta-aineistoa yhteishuoltajuudesta ja vuoroasumisesta ovat tuottaneet ylemmän amk-tutkinnon opiskelijat Petra Gergov-Koskelo ja Milla Brunou-Laurila (Metropolia AMK).